

Nr 776

Av herr **Heckscher m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 41, med förslag till jordförvärvslag m. m.*

(Lika lydande med motion nr 660 i Första kammaren)

Nu gällande bolagsförbuds- och jordförvärvslagar har tillkommit för att förhindra vissa från jordbrukspolitiska, befolkningspolitiska och sociala synpunkter såsom olämpliga ansedda förvärv av jord och skog. Jordförvärvslagen har dessutom ansetts som ett instrument för att åstadkomma en önskvärd rationalisering av jord- och skogsfastigheter.

Med hänsyn till den enskildes förfoganderätt är det givetvis önskvärt att lagen icke ingriper hårdare än vad som är nödvändigt för att fylla sitt ändamål. Den förändring som skett inom jordbruket ställer helt andra krav på fastighetsbildningen än tidigare. Samtidigt kräver nya maskinella metoder inom skogsbruket ägofigurer som på ett helt annat sätt än för närvarande är sammanhängande och väl arronderade. Det kan i detta läge vara av värde att lagen blir föremål för en sådan översyn att den inte försvårar eller förhindrar en från många synpunkter nödvändig omställning till de nya kraven.

Vid utformandet av de nya riktlinjerna bör man utgå ifrån den starka intressegemenskap som föreligger mellan skogsägare och förädlingsindustrin. I konkurrensen med länder med gynnsammare växtbetingelser eller lägre arbetskostnader kan det svenska skogsbruket bära sig och bibehålla ett rimligt rotnetto endast under förutsättning att hanteringen från stubben och ända fram till skeppningsmomentet är rationaliserad så långt detta är tekniskt möjligt.

Då frågan nu aktualiserats och då förutsättningen för ett uppskov inte synes föreligga, anser vi det angeläget att lagstiftningen redan nu får en sådan utformning att den kommer att utgöra ett smidigt instrument för rationalisering.

I förslaget till ny jordförvärvslag diskuterar departementschefen frågan om behovet av en lagstiftning på detta område. Några remissinstanser har varit inne på tanken om ett slopande av såväl jordförvärvslag som bolagsförbudslag. Denna tanke avvisas emellertid i departementschefens anförande i propositionen.

Det är sålunda inte förenligt med insatserna från statens sida till stöd för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering att frånhända myndigheterna möjlighet att hindra markförvärv som motverkar dessa insatser.

Enligt min uppfattning är det också alltjämt nödvändigt att ha bestämmelser till skydd för etablering och vidareutveckling av sådana jordbruks- och skogsbruksföretag vilkas tillkomst staten enligt gällande jordpolitiska riktlinjer stöder. Även i övrigt finner jag skäl tala för att företagare, som på ett ur samhällets synpunkter rationellt sätt kan tillgodogöra sig jordbruks- och skogsprodukter, får ett visst företräde till förvärv av jord och skog.

Tillkomsten av gällande jordförvärvslag är motiverad främst av behovet att ge ett skydd för de enskilda personer som i sin praktiska yrkesutövning är beroende av jorden och skogen som försörjningskälla. Den jordpolitiska prövning som skett inom ramen för denna lagstiftning har emellertid också haft ett annat primärt syfte, nämligen att se till att åkerjorden kommit till rätt användning för vår livsmedelsförsörjning samt att myndigheterna genom denna prövning getts möjlighet att påverka jordbrukets strukturrationalisering. Mera sekundärt i sammanhanget har frågan om skogsmarken behandlats. Mot bakgrund av den jordbrukspolitiska målsättning statsmakterna fastslagit har emellertid skogsmarken kommit att spela en minst lika avgörande roll som åkerjorden då det gällt att bygga upp företagsenheter som har möjlighet att ge sina ägare en inkomst jämställd med andra yrkesgruppers.

Om en sådan målsättning också i fortsättningen kommer att uppställas som ett riktmärke för den framtida jordbrukspolitiken, måste man ta hänsyn till båda komponenterna, jord och skog. Rena jordbruksföretag utan anknytning till skog kommer då liksom nu att vara den dominerande företagstypen i slättbygderna, medan mellanbygderna och de mera åkerglesa bygderna måste få kombinerade företag eller rena skogsbruk. Statsmakterna bör på olika sätt stödja en sådan utveckling.

När riksdagen nu föreläggs förslag till ny jordförvärvslag har frågan om den framtida jordbrukspolitiken ännu inte kunnat göras till föremål för prövning. Ovisshet om statsmakternas ställning till detta problemkomplex kan härvid ge anledning till tveksamhet hur jordförvärvslagen som instrument för den framtida jordpolitiken bör vara utformad. Det torde emellertid inte råda någon tvekan om att all den bättre åkerjorden i vårt land i framtiden måste användas för att vår livsmedelsförsörjning skall kunna tryggas från beredskapssynpunkt.

Vid den undersökning som inom ramen för 1960 års jordbruksutredning företagits beträffande åkerjordens användning har man uppställt som en prognos att ca 800 000 hektar kommer att försvinna som växtföljdsåker. En stor del härav torde redan undergått förvandling till skogsmark, men mycket talar för att en betydande del av denna areal inom en snar framtid bör och kommer att användas för produktion av bete.

I en strävan att skapa godtagbara inkomstförhållanden åt de människor som ägnar sig åt jordbruksproduktionen kan man inte komma i fråga om den ekonomiska betydelse kombinationen jord—skog har och sannolikt allt framgent kommer att ha. Det räcker här att peka på vad som i detta avseende redovisas av en arbetsgrupp inom 1960 års jordbruksutredning (SOU 1963: 66. Det svenska jordbrukets effektiviseringsvägar).

De förslag som i vissa diskussioner framförts och som också kommer till uttryck i några remissvar att sambandet mellan jord och skog bör brytas måste betecknas som en orealistisk väg. Vill man jämsides med en inkomstförbättring för jordbruket sträva efter att uppnå billigaste möjliga livsmedel genom en fortlöpande rationaliseringsverksamhet, bör sambandet i stället stärkas. Man får i detta sammanhang aldrig glömma bort, att svårigheten att skapa tillräckligt stora och väl avpassade jordbruksföretag på grund av rådande topografiska förhållanden m. m. är väsentligt större i landets mellanbygder och åkerglesa bygder än i rena jordbruksbygder. Den korta vegetationsperioden i de mellersta och norra delarna av landet gör kombinationen med skogsbruk angelägen även från brukarens sysselsättningssynpunkt.

De kombinerade företaget som finns i dag har som regel för liten areal av såväl jord som skog. En fortgående storleksrationalisering måste här följa. Såsom redovisas i propositionen har 152 000 enheter en skogsmarksareal som inte överstiger 25 hektar. Lantbruksstyrelsen anför i sitt remissvar att det kombinerade företaget i allmänhet kommer att behöva omfatta ganska betydande skogsarealer. Lantbruksstyrelsen framhåller härvid att riktlinjen därför bör vara att förvärvstillstånd å sådana kombinerade brukningsenheter som är eller med rimliga insatser kan bli ändamålsenliga skall — så länge *det befinner sig från allmän synpunkt önskvärt att företagen bibehållas som särskilda enheter* — i första hand förbehållas sådana personer som yrkesmässigt och varaktigt vill ägna sig åt jord- och skogsbruket å ifrågavarande enheter.

Vi vill understryka att om man inte vill söka bygga upp ändamålsenliga kombinerade brukningsenheter, torde man aldrig kunna uppnå målsättningen för jordbrukspolitiken: att i varje fall nu, innan 1960 års jordbruksutredning hunnit framlägga ett jordbrukspolitiskt program, frångå sådana riktlinjer vid den jordpolitiska prövningen vill vi icke medverka till.

Lagens inverkan på jord- och skogsbrukets rationalisering

Genom de i propositionen föreslagna åtgärderna kommer antalet tänkbara köpare till jord- och skogsfastigheter att öka högst väsentligt. Redan nu råder ett starkt konkurrensförhållande på de fastigheter som är läm-

pade för framtida jordbruksdrift samt de fastigheter som med fördel kan sammanföras till bärkraftiga enheter. Det kan antagas att tillförande av nya köparkategorier kommer att medföra en stegring av markpriserna för här berörda fastigheter. En ökning av antalet förvärvsberättigade skulle i och för sig icke behöva få negativa verkningar under förutsättning att det kapital som står till köparens förfogande är likvärdigt, d. v. s. är föremål för samma krav på räntabilitet. Nya köparkategorier som i framtiden får möjlighet att konkurrera med jordbrukarna kan emellertid ofta anlägga andra företagsekonomiska synpunkter än jordbrukaren på markförvärven.

Den enskilde brukaren som tvingas anlita upplånat kapital kan inte på samma sätt anlägga långsiktiga perspektiv på sitt förvärv. För honom är det nödvändigt att företaget redan från starten får en sådan avkastning att det nedlagda kapitalet får full förräntning. Även amorteringsfrågan kommer in i bilden. Skall inte företaget omöjliggöras, måste amorteringstiden få en sådan längd att det rimmar med den inkomst efter beskattning som företaget kan förväntas ge. Dessa frågor torde särskilt observeras av 1960 års jordbruksutredning, men det bör redan nu slås fast att bl. a. en utbyggnad av statliga kreditgarantier med lång amorteringstid måste ske om enskilda jordbrukare utan tillräckligt eget kapital skall kunna konkurrera med andra intressen om salubjudna fastigheter.

Fastigheter som skall vara undantagna från förvärvsprövning

Genom kravet på rationella enheter för jord- och skogsbruket har vissa mindre fastigheter kommit att sakna köpare inom den nu förvärvsberättigade kategorien. I detta läge finner vi skäl tala för att dessa mindre fastigheter skall kunna förvärfvas av andra köpare än de aktiva jordbrukarna. Detta förutsätter emellertid att fastigheten i fråga icke med fördel kan sammanföras med intilliggande mark i syfte att skapa bärkraftiga enheter. En sådan uppmjukning av nu gällande lagstiftning skulle medföra att säljarna av dessa fastigheter kunde få ut ett pris som bättre svarar mot det faktiska värde som fastigheten innehar. Svårigheten ligger givetvis i att på ett tidigt stadium bedöma vilka fastigheter som i framtiden kan tänkas komma att utgöra självständiga enheter.

I lagförslagets § 1 göres undantag för vissa köparkategorier från att söka förvärvstillstånd. Om kravet på skapande av rationella enheter för jord- och skogsbruket skall kunna tillgodoses, förutsätter detta enligt vårt förmenande att samtlig mark som salubjuds prövas ur rationaliseringspunkt. Mom 2 och 3 i § 1 bör därför utgå.

Krav på ökad liberalisering

Departementschefen anför tre skäl för att ändra jordförvärvslagen. För det första att behovet av ökade mekaniseringsinsatser i jord- och skogsbruket kräver bättre strukturförhållanden, för det andra att säljarens intresse måste bättre tillgodoses och för det tredje behovet av snabbt ökade insatser för att skapa skogsproduktion på åkerjord och betesmarker som tas ur jordbruksproduktion. Dessutom anför han att det inte längre finns behov av en lagstiftning som så snävt avgränsar köparkategorierna som nu är fallet.

Då det gäller strukturfrågorna inom skogsbruket anföres en rad kritiska synpunkter på nu rådande förhållanden. Det nya som vuxit fram i form av samverkanområde över ägo gränserna och gemensamhetsskogar betraktas inte som effektivt. Råvaruintegrationen till förädlingsindustrierna inom såväl jordbrukssektorn som skogen tillmäts i sammanhanget stor betydelse. Vidare anförs som ett sakskäl till ändrad lagstiftning att jordbruksbefolkningens andel minskat starkt under senare år (år 1945 21 %, nu 8—9 %).

Vi delar uppfattningen att utvecklingen i många avseenden framtvingat en ny syn på dessa frågor som ger anledning till ändring av gällande lagstiftning. Men vi kan dock inte i väsentliga avseenden ansluta oss till de synpunkter som anförs om hur dessa problem skall angripas. En minskning av jordbruksbefolkningen är sålunda i och för sig inte ett skäl till att ändra denna befolknings andel av jord- och skogsmark. Målsättningen måste tvärtom vara att bygga ut de enskilda företagen storleksmässigt för att på så sätt öka sysselsättnings- och försörjningsunderlaget för denna befolkning i takt med mekanisering och allmän rationalisering inom näringen och med hänsyn till inkomstutvecklingen inom samhällets näringsliv i övrigt.

Då det emellertid i vårt land sker en utflyttning från landsbygden som i vissa fall är så markant att det uppstår ett befolkningsmässigt vakuum, blir det nödvändigt att låta nya köparkategorier träda till, om inte svårigheter skall uppstå för personer som önskar sälja.

Med hänvisning till de nya vägar som anträtts inom det enskilda skogsbruket, innebärande ökat samarbete i olika former över ägo gränserna, torde mekaniseringsmöjligheterna i stort kunna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt även om brukningsenheterna var för sig är relativt små. Vi är övertygade om att de erfarenheter som vunnits av denna samverkan under de tio år som densamma prövats i vårt land utgör en värdefull ledning till fortsatt utbyggnad av dessa organisationsformer. Mot bakgrund härav vill vi hävda att det enskilda skogsbruket bör ha möjlighet att anpassa sig till en ny tids tekniska utvecklingsmöjligheter och krav.

Då nu kravet på en ökad liberalisering av gällande förvärvslagstiftning ställs inför avgörande, anser vi att steget bör tas längre och inte begränsas till att enbart omfatta förädlings- och distributionsföretag. Även enskilda personer med legitima intressen bör ges möjlighet till förvärv där i övrigt från rationaliseringssynpunkt inga hinder kan uppställas.

Då det gäller att bedöma vilken efterfrågan på skog och skogsmark — frånsett rena arronderingsköp — som kan förväntas från förädlingsindustriens sida bör beaktas, att det torde mera ligga i skogsindustriens intresse att åstadkomma ett förtroendefullt samarbete mellan råvaruproducenter och skogsindustrien än att binda betydande kapital för att på ett mera markant sätt höja sin grad av självförsörjning. Huvudsaken för industrien torde vara att virkestillförseln blir lugn och kontinuerlig utan störningar.

Om man i botten lägger dels den jordbrukspolitiska målsättning som vi tidigare hävdade i denna motion, dels kravet om ökad strukturrationalisering och intressearrondering som berörs i det följande, bör inga hinder i övrigt uppställas för enskilda personer att få förvärva salubjudna fastigheter. Undantag härifrån bör göras endast om vederbörande kan påvisas ha andra avsikter med förvärvet än att på ett riktigt och ändamålsenligt sätt utnyttja jordbruket eller därtill hörande skog. Gällande skogsvårdslagstiftning gör det även möjligt att förhindra rovdrift av skogsfastigheter varför sådana samhällsekonomiska betänkligheter mot förvärv inte behöver anföras.

Denna i vår lagtext angivna formulering som ger ökad möjlighet för rationaliseringsorganen att ge tillstånd åt enskilda personer att förvärva jord- och skogsfastigheter uppställer emellertid vissa villkor. Prövningsmyndighet kan därigenom avvisa icke önskvärda förvärvare av skilda kategorier.

Den ändring av 4 § som sålunda föreslagits kan emellertid anses aktualisera ett förtydligande av 5 § på sätt som föreslagits, för att därav skall framgå att 5 § i alla situationer, där rationaliseringskravet enligt den jordpolitiska bedömningen kommer in, väger över vad som sägs i 4 §.

Ett studium av en ägostrukturkarta över vårt land visar med all önskvärd tydlighet hur olika intressegrupper är företrädade inom skilda landskap. I de områden där det enskilda jord- och skogsbruket i dag är dominerande skulle en förändring av lagstiftningen i enlighet med propositionen möjliggöra en viss överföring från enskilt ägande till juridiska personer och staten. Genom att dessa förvärv oftast måste ske i form av punktköp kommer några påvisbara fördelar ur strukturrationaliseringssynpunkt under mycket lång tid likväl inte att kunna påvisas. Erfarenhetsmässigt finns det inom dessa områden som regel många enskilda icke nu prioriterade köpare vilka vill förvärva jord- och skogsfastigheter. Där detta kan ske utan att jordbruksrationaliseringen blir lidande härav bör sådana för-

värv beviljas. Erfarenheten visar också att sådana enskilda köpare i regel nedlägger ett stort intresse och betydande insatser på att göra fastigheten i fråga välskött och anpassad för sitt ändamål.

Intressearrondering

Intressearronderingen har ägnats stor uppmärksamhet av en rad remissinstanser såsom lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen och jordbrukets organisationer m. fl. I denna fråga anför lantbruksstyrelsen i sitt yttrande.

I stora delar av vårt land medför skogsmarkens fördelning på företagsenheter och på ägare betydande hinder för rationellt bruk. I de skogsbetonade bygderna är det alltför vanligt att storskogsbrukets och de privatägda skogsbrukens innehav ligger blandade med innehaven ofta splittrade på många skiften tillkomna utan någon anpassning till de naturliga drivningsförhållandena och likaså förhåller det sig mellan olika företagare inom skogsbruket. Det förekommer också i betydande omfattning att industriägd och statsägd skog ligger insprängd i bondeskogar även i närheten av byarnas centrala delar medan bondeskogar finns perifert belägna inne i storskogsbrukets innehav.

För att få en snabb strukturrationalisering till stånd inom rimlig tid anser vi det angeläget att alla intressen som är inriktade på att nå fram till rationella behandlingsenheter i skogsbruket får möjligheter att verka vid sidan av varandra. Planmässiga sammanköp blir vanligen den närmaste vägen att med undvikande av tidskrävande åtgärder skapa mer sammanhängande innehav. Självverksamhet och egna initiativ från markägarna i sådant syfte bör stimuleras. Inte minst i områden där skogsmarken är splittrad på många småskiften och på många ägare bör lösningen kunna nås genom sammanköp. Storskogsbruket bör här medverka både som säljare och köpare.

Från flera synpunkter är det betydelsefullt att nå fram till en lämplig avvägning i fråga om grupperingen av de marker som tillhör storskogsbruket respektive det enskilda skogsbruket. För det enskilda mindre skogsbruket är det angeläget att ha sina skogar i nära anslutning till jordbruken och bebyggelsen. Härigenom har det familjedrivna skogsbruket förutsättningar till ekonomisk konkurrenskraft utan alltför stora kapitalinvesteringar i tunga maskiner. Sammanhängande områden med privatägd skogsmark underlättar en väl genomförd samverkan i skogsbruksområden eller andra organisationer. För att en organisationsform med central planering, hög kapitalinvestering i tung maskinpark och rationella transportleder skall kunna utnyttjas väl, behöver storskogsbruket framför allt etablera sig med markinnehav i sådana områden där förutsättningar finns att bilda större sammanhängande innehav.

Hur omgrupperingen i våra skogsmarker utformas har en mycket stor betydelse för den framtida utvecklingen, detta inte minst med hänsyn till sambandet mellan strukturförändringarna i skogsmarken och skogsbrukets arbetskraftsdispositioner samt lokaliseringen av dess arbetskraft. Här berörs vitala intressen för kommunerna och ortsbefolkningen. I debatten kring hithörande frågor möter man ibland farhågor att intressearronderingen skulle leda till att block av sådan storlek kommer att bildas att ett enda företag skulle bli helt dominerande i en eller flera kommuner. Givetvis har företag av olika storlek också olika synpunkter på hur stora behandlingsenheter och samlade innehav som skulle vara önskvärt. Emellertid pekar bl. a. de erfarenheter som lantbruksorganisationen har från de gångna årens förhandlingar klart i den riktningen att det i praktiken vanligen blir fråga om skogskomplex av måttlig storlek. De stora skogsföretagen vill ofta av företagsekonomiska och andra skäl ha sina innehav grupperade i flera — vid större företag i rätt många — områden. Företrädare för kommuner och ortsintresse i övrigt vill gärna ha flera olika företag och företagstyper etablerade inom sina områden.

Departementschefen har i propositionen uttalat att det inte är motiverat att med hjälp av jordförvärvslagstiftningen verka för sådan intressearrondering som avser lokalisering till skilda trakter av olika ägares eller ägarkategoriernas innehav av i och för sig rationella skogsbruksenheter. Mot denna synpunkt är ingenting att invända. Tvärtom talar alla skäl för att det lämnas åt markägarna själva att genomföra eventuella utbyten av sådana skogsbruksenheter som redan är rationella till storlek och utformning.

En återstående fråga av större räckvidd avser genomförandet av strukturrationalisering i de stora regioner där skogsinnehaven tillhöriga jordbrukare, industriföretag och andra ägare ligger blandade med varandra och där skogsmarken till alldeles övervägande del är fördelad på för små och illa utformade enheter. Intressearronderingen består där i att företagen genom sammanköp av många småenheter och markbyten bildar sammanhängande innehav av lämplig storlek.

Bildandet av gemensamhetsskogar eller skapande av samverkansområden kan under andra förhållanden vara den lämpligaste och mest framkomliga vägen. Alla vägar som leder till rationellare brukningsmetoder inom skogsbruket bör underlättas. Det är angeläget att utvecklingen i dessa områden kan styras i sådan riktning att den inte leder till en bibehållen dålig eller kanske försämrad arrondering utan till en god strukturanpassning.

Lagförslaget ger viss möjlighet till styrning genom den bestämmelse i 5 § som innebär att förvärvstillstånd kan vägras om egendomen behöver tas i anspråk för strukturrationalisering. Säljarnas intressen är i sådana

fall skyddade på så sätt att staten genom lantbruksnämnderna i allmänhet blir skyldig att lösa till sig förvärvsegendom, när ett förvärv blivit ogillt genom avslag med tillämpning av sagda bestämmelser.

Även i vissa andra sammanhang är det önskvärt att kunna påverka ägostrukturen av mark i positiv riktning. Det synes t. ex. skäligt att den som har spridda marker i sådana lägen att de hindrar en gynnsam och angelägen strukturanpassning och som vill öka sina markinnehav genom nyförvärv i sammanhanget ställer någon mark såsom exempelvis enklaver till förfogande för rationalisering. Detta bör gälla alla markägare. Departementschefen har uttalat att i de fall då ägaren — vare sig denne är juridisk eller fysisk person — söker tillstånd till förvärv av annan mark kan särskilt lämpligt tillfälle erbjuda sig att inleda förhandlingar av ifrågasvarande slag. Han avvisar däremot kravet om att ett sådant beroende införas i lagtexten. Mot denna synpunkt borde ingenting vara att invända, om man med säkerhet kunde förvänta att alla köpkategorier såväl enskilda som staten vore beredda att medverka till önskvärda strukturförbättringar även för andra ägare av jord- och skogsmark. Då så icke alltid kan förväntas ske finner vi det motiverat att i lagtexten införas bestämmelse härom.

Glesbygdens problem

Inom stora delar av vårt land finns i dag ett glesbygdspromblem som blir allt större allteftersom fler och fler människor söker sig bort från bygden. De mindre jord- och skogsbruk som för närvarande finns i dessa bygder är en förutsättning för att bygden som helhet inte skall utarmas. Till problemkomplexet hör att kommunernas skatteunderlag blir mindre genom att bolagen ofta inte betalar annan skatt än fastighetsskatt i den kommun där markinnehavet är beläget. Vi vill fästa uppmärksamheten på det förhållande att kommunalskatten å fastigheter som ägs av staten eller juridiska personer icke i tillräcklig grad är beroende av fastighetens avkastningsvärde. Om detta förhållande kunde rättas till genom ändring av gällande skattelagstiftning, skulle en del av de intresse motsättningar som föreligger på detta område elimineras. Från vår sida har i annat sammanhang väckts motion om sådan ändring av skattelagstiftningen att skogs- och vattenkraftsföretags inkomster på ett mera rättvist sätt fördelas mellan de kommuner där inkomsten förvärfvas. Samma regler bör gälla domänverket och andra ägarkategorier.

För att förhindra en alltför kraftig avflyttning är det önskvärt att ge köpare av rena skogsbruksenheter samma ställning som jordbrukare då det gäller tillstånd samt möjligheter att erhålla kreditgarantier.

Speciella problem i skärgården

För skärgårdsbefolkningen, som har sin huvudsakliga inkomst av en kombination av jordbruk och fiske eller enbart fiske, föreligger redan nu i vissa fall svårigheter att hävda sina yrkesintressen gentemot intressenter för en växande fritidsbebyggelse. Speciellt besvärliga situationer kan uppstå där en fastighet som har andel i oskiftat eller sämjedelat fiskevatten övergår i andra intressenters ägo. Liksom vad vi anfört i fråga om vissa skogliga glesbygder är det emellertid angeläget att den bofasta befolkningen i skärgården ges möjlighet att under godtagbara ekonomiska villkor utöva sin näring. Därmed tryggas också underlaget för den fasta bosättning som en alltmer utbyggd fritidsbebyggelse är så beroende av. Då de problem vi här berört är av stor betydelse för såväl skärgårdsbefolkningen som för olika fritidsintressenter men ej belysts i någon utredning, föreslår vi att de görs till föremål för en särskild utredning.

Domänverkets ställning

Ägofördelningen av den svenska marken mellan enskilda företag och det allmänna har under tiden sedan bolagsförbudslagens tillkomst genomgått relativt små förändringar. Den officiella statistiken visar att bolagens markinnehav har minskat, medan framför allt statens markinnehav har ökat. Under senare år har en allt tydligare tendens till ökning av domänverkets markinnehav kunnat märkas, samtidigt som verket frångått principen att endast köpa mark i anslutning till tidigare innehav. Det torde för dessa köp icke kunna åberopas en strävan att erhålla rationella enheter. I propositionen framhåller jordbruksministern att "det inte kan begäras att domänverket skall förvärva små och spridda skogsmarker oavsett deras läge i förhållande till verkets tidigare skogsinnehav". Erfarenheten visar att det är just denna typ av punktköp som i huvudsak har kännetecknat verkets inköspolitik under senare år. Jordbruksministerns uttalande i propositionen om att han finner det angeläget att staten även i fortsättningen har möjlighet att på samma villkor som andra skogsägare öka sitt markinnehav pekar på en strävan till socialisering vilken högerpartiet icke kan biträda.

Då jordbruksministern förklarar sig beredd att genom anslag på riksstaten öka domänverkets möjligheter till markförvärv, vill vi på det bestämdaste motsätta oss en sådan utveckling. De normer som tidigare varit rådande för domänverkets inköspolitik ger verket en klar förmånsställning gentemot varje annan tänkbar köpare. Om inte ägofördelningen allvarligt skall rubbas, anser vi i stället att åtgärder bör vidtagas för att

begränsa en fortsatt expansion av statens markinnehav. Vi vill i detta sammanhang peka på möjligheten att genom överförande av medel från markfonden till en fond för fritidsändamål begränsa domänverkets inköp till enbart sådana markförvärv som uppenbarligen är ägnade att bidra till en rationell drift på den skog verket redan innehar.

I likhet med vad vi föreslår skall gälla för andra köparekategorier bör givetvis även domänverket medverka till en förbättrad strukturrationalisering genom att i sådant syfte avstå mark till andra ägarkategorier.

Då statsskogsbrukets expansionsmöjligheter diskuteras vill vi fästa uppmärksamheten på att staten genom ASSI erhåller samma möjlighet till markförvärv som juridiska personer genom den liberalisering som nu föreslås.

Med hänvisning till det anförda får vi hemställa,

1. att mom. 2 och 3 i 1 § måtte utgå samt återstående moment erhålla ändrad nummerföljd;
2. att 4 § jämte 5 § måtte erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Förvärvstillstånd må vägras, om anledning finnes till antagande att förvärvarens huvudsakliga syfte med fånget icke är att själv eller, såvitt rör sambruksförening, genom medlemmarna varaktigt driva jord- eller skogsbruk.

Tillstånd må dock ej vägras med stöd av första stycket,

1. om förvärvaren här i riket driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter eller för distribution av jordbruksprodukter och kan göra troligt att egendomen på ett rationellt sätt kommer att utnyttjas inom nämnda rörelse;

2. om fånget avser jordbruk, som uppenbarligen varken i befintligt skick eller efter tekniskt och ekonomiskt rimliga rationaliseringsåtgärder kan ge sin innehavare tillfredsställande försörjning;

3. om fånget medför att brukningsenhet, som redan tillhör förvärvaren, vinner i ändamålsenlighet.

Bestämmelserna i andra stycket gälla ej när särskilda skäl föreligga mot att godtaga fånget.

För bifall till framställning om förvärv må prövningsmyndighet uppställa som villkor att förvärvaren i samband

därmed försäljer mark som erfordras för rationalisering av annan tillhörigt jord- eller skogsbruk och som för förvärvaren är av ringa betydelse.

5 §.

Förvärvstillstånd må dock utan hänsyn till vad som sägs i 4 § vägras, om egendomen finnes böra tagas i anspråk för att underlätta bildandet av brukningsenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning.

3. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna

a) att köpare av skogsbruksenhet, vilka i övrigt enligt bestämmelserna i 4 § blir förvärvsberättigade även skall vara berättigade till statliga kreditgarantier på sätt som gäller vid förvärv av jordbruksfastighet;

b) att domänverkets förvärv begränsas till sådana markförvärv som är ägnade att bidra till en rationell drift på den skog verket redan innehar;

c) att de problem, som en liberaliserad jordlagstiftning aktualiserar för de kombinerade jordbruks- och fiskefastigheterna, skyndsamt måtte göras till föremål för särskild utredning.

Stockholm den 26 mars 1965

Gunnar Heckscher

Gösta Bohman

Leif Cassel

Rolf Eliasson

Tage Magnusson

Eric Nilsson

Hans Nordgren

Karin Wetterström